

Významnost charakteristik žáků a škol pro rozdíly v úspěšnosti v testu

Úspěšnost žáků v testu čtenářské gramotnosti může být nestejnou měrou ovlivněna různými charakteristikami žáků či jejich škol. Horší výsledky žáků škol nacházejících se v daném kraji mohou být například spojeny s nižším zastoupením gymnazistů ve vzorku žáků, nikoli regionálním umístěním školy. Proto byla významnost charakteristik žáků a jejich škol uvedených v této kapitole hodnocena společně, a to s využitím modelu, do něhož byly zařazeny všechny uvedené charakteristiky a čtyři další proměnné¹⁶:

- vztah žáka k výuce českého jazyka (oblíbenost českého jazyka),
- snaha a aktivita žáka ve výuce a při učení se českému jazyku,
- postoj žáka k výzvam v učení se českému jazyku,
- interakce žáka se spolužáky v učení se českému jazyku.

Cílem tohoto postupu bylo posoudit významnost hodnocených charakteristik žáků a jejich škol při zohlednění vlivu dalších proměnných. Nejvýznamnější číselné charakteristiky jsou uvedeny v tabulce č. 14 v příloze č. 4.

V případě žáků 9. ročníku ZŠ jsou rozdíly v dosažené úrovni čtenářské gramotnosti nejvýznamněji spojeny se dvěma charakteristikami žáka – se známkou žáka z českého jazyka na vysvědčení a s postojem žáka k výzvam v učení se českému jazyku. Vedle dovedností žáků tak je prokázána úroveň žáka ve sledovaných aspektech čtenářské gramotnosti spojena také s jeho vyšší ambiciózností, s ochotou nezůstávat u jednoduchých úkolů a řešit úkoly složitější. Naopak nižší význam pro dosaženou úroveň čtenářské gramotnosti má vztah žáka k českému jazyku (oblíbenost českého jazyka) a také jím přiznaná aktivita v hodině. Tyto postoje jsou tak charakteristické a významné nejen pro žáky s vysokou úspěšností, ale také pro žáky s nižší úspěšností v testu čtenářské gramotnosti. Při zohlednění vlivu uvedených charakteristik žáka jsou rozdíly v dosažené úrovni čtenářské gramotnosti dále nejvýznamněji spojeny s horšími výsledky žáků škol nacházejících se v Ústeckém kraji, s lepšími výsledky žáků s pozitivními postoji ke spolupráci se spolužáky, s horšími výsledky žáků malých škol a s horšími výsledky žáků se SVP.

Hodnocení faktorů úspěšnosti žáků 2. ročníku SŠ v testu čtenářské gramotnosti potvrzuje především významnost charakteristik žáka vztahujících se k jeho přístupu a postoji k výzvam. Vedle toho se však podle očekávání projevuje rozdíl v dosažených výsledcích žáků gymnázií na jedné straně a žáků nematuritních oborů vzdělání na straně druhé. Významněji lepších výsledků dosáhli také žáci veřejných středních škol a naopak horších výsledků žáci škol nacházejících se v menších obcích.

Rozdělení žáků středních škol do „různě úspěšných“ skupin oborů vzdělání poměrně silně¹⁷ vysvětluje rozdíly v dosažené úrovni čtenářské gramotnosti žáků středních škol, zároveň však hodnocené charakteristiky vysvětlují stále jen část rozdílů v úspěšnosti žáků, a existují tedy další, zde nezohledněné faktory, které mají vliv na dosažené výsledky žáků.¹⁸ To, že lepších výsledků v testu čtenářské gramotnosti dosáhli žáci, kteří vyjadřují pozitivní postoje jak k výzvam, tak ke spolupráci se spolužáky, dokládá tabulka č. 10 uvádějící ta tvrzení obsažená v žákovských dotaznících, u nichž jsou nejvyšší rozdíly v průměrné úspěšnosti žáků, kteří na dané tvrzení odpověděli souhlasně, respektive nesouhlasně.

16 Viz kapitola 3.2 pro metodiku konstrukce prvních tří proměnných a graf č. 8 pro dílčí proměnné, které jsou využity pro vytvoření čtvrté proměnné, a to stejným metodickým postupem jako v případě prvních tří proměnných (viz kapitola 3.2).

17 Viz hodnota adj. R^2 , která je vyšší v modelu pro žáky 2. ročníku SŠ.

18 Příkladem další proměnné může být úroveň sociálního znevýhodnění lokality školy, přičemž tato proměnná může uchopit vliv socioekonomického znevýhodnění některých regionů České republiky.

